

“Waterveiligheid meer regionaliseren”

Klimaatwetenschapper Pier Vellinga, directeur van het nationale onderzoeksprogramma Kennis voor Klimaat, pleit voor meer regionalisering van de waterveiligheid, met een grotere rol voor de waterschappen. Want: ‘Wie het water deert, die het water keert.’ De bestuurlijke vraagstukken in het waterbeheer - op welk niveau liggen de taken en verantwoordelijkheden - ziet Vellinga als een van de belangrijkste uitdagingen de komende jaren. Evenals de financiering van waterveiligheid, rioolonderhoud en grondwaterbeheer in steden. Nederland moet vasthouden aan het Deltaprogramma en bijbehorende maatregelen.

Gevraagd naar de belangrijkste opgaven in de Nederlandse watersector het komende decennium zegt Pier Vellinga, hoogleraar klimaatverandering aan Wageningen Universiteit en de Vrije Universiteit van Amsterdam: “Financiering van de dingen waarvan we weten dat ze moeten gebeuren.” Vellinga doelt op de maatregelen voor waterveiligheid - het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) - de omvangrijke vervangingsinvesteringen waarvoor de rioleringssector staat en de grondwaterstanden in steden. Dit laatste met het oog op de vele paalwoningen die problemen krijgen bij grondwaterdaling.

Allemaal zaken die structurele financiering vereisen. In het verlengde daarvan werpt Vellinga de vraag op wie voor de kosten van het onderhoud zal opdraaien en op welk overheidsniveau de taken en verantwoordelijkheden op het gebied van water het beste zijn geborgd. Hij is dan ook benieuwd naar de uitkomst van het overleg over het bestuursakkoord Water tussen het Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten. “De bestuurskundige vraagstukken in het waterbeheer behoren tot de belangrijkste uitdagingen de komende tien jaar.”

Vellinga heeft een duidelijke visie. “Het Rijk is niet het meest geschikte schaalniveau voor alle watertaken. Nationale belastingheffing is niet ideaal voor lokaal of regionaal waterbeleid, mede doordat op rijksniveau concurrentie bestaat met andere beleidsterreinen.” Hij wijst op de rioolwaterzuivering, waarvoor de waterschappen de kosten nu al decentraal innen. “Ik pleit ervoor ook de verantwoordelijkheid voor de waterveiligheid meer op regionaal niveau terug te brengen. Regionaal is water zichtbaarder dan nationaal.”

Regionaliseren

Ter illustratie haalt Vellinga een oud spreekwoord uit de waterschapswereld aan: ‘Wie het water deert, die het water keert.’ “Na de watersnoodramp van 1953 is de waterveiligheid genationaliseerd. De verantwoordelijkheid voor de waterkeringen en de uitvoering van de onderhoudstaken moeten we regionaliseren.” Daarbij ziet

Vellinga een belangrijke rol weggelegd voor de waterschappen. Moet Nederlands’ oudste bestuurslaag alle waterkeringen voor zijn rekening nemen? “Ja, met uitzondering van de Afsluitdijk, Maeslantkering en Oosterscheldeking. Die kunnen beter onder het Rijk blijven vallen.”

Het achterstallige onderhoud aan de waterkeringen en de te verwachten snellere zeespiegelstijging maken een heldere toedeling van bestuurstaken en bevoegdheden urgent. En voor het lopende HWBP dreigen tekorten van 900 miljoen tot 1,4 miljard euro. Dit terwijl financiering van de waterveiligheid in de (nabije) toekomst ‘een van de belangrijkste kwesties’ is. Wel constateert Vellinga dat Nederland ‘op veel fronten goed op weg is’ als het gaat om adaptatiemaatregelen. “We geven de rivieren

Deltaprogramma, maar wél op de keuze van maatregelen. De uitdaging is om vast te houden aan de financiering van het programma en de steun voor de meest geschikte maatregelen.”

Andere veiligheidsnormen

Verhoging van de veiligheidsnormen voor de waterkeringen met een factor 10, was één van Veermans aanbevelingen. “Dat is sowieso belangrijk, want er wonen veel meer mensen achter de dijken dan toen die normen werden vastgesteld. Ook vanuit het oogpunt van voorzorg en waterveiligheid op de lange termijn is het belangrijk.” Maar Vellinga is voorstander van andere uitgangspunten bij de normering. “De veiligheidsnormen zijn nu gebaseerd op de kans op overschrijding van een kritische waterstand, waarboven de dijk

Het Rijk is niet het meest geschikte schaalniveau voor alle watertaken

meer ruimte en de Maasvlakte en Maeslantkering zijn hoger aangelegd met het oog op de zeespiegelstijging. Een belangrijke vraag de komende jaren is hoe we de veiligheid rondom Dordrecht en Rotterdam gaan regelen, met een oprukkende zee en perioden met hogere rivierafvoeren.”

Wat betreft het hoofdwatersysteem zet Nederland goede stappen met het Deltaprogramma voor waterveiligheid en zoetwatervoorziening. Vellinga plaatst wel de kanttekening dat het Rijk moet vasthouden aan het proces dat hiermee op gang is gebracht. “We hoeven niet alle aanbevelingen van de Delta-commissie van oud-minister Veerman letterlijk over te nemen. Nadere verkenningen moeten uitwijzen welke aanbevelingen hout snijden.” Vellinga vindt het goed dat Veerman de lat hoog heeft gelegd met de gehanteerde scenario’s voor de zeespiegelstijging: in het extreme geval 1,20 meter in 2100. “Het is niet handig van politici om de resultaten van erkende wetenschappers naar beneden te praten, omdat het even niet zo goed uitkomt. De politiek moet geen invloed uitoefenen op de klimaatrandvoorwaarden van het

bezwijkt. Ik pleit voor een veiligheidsconcept gebaseerd op de kans op overstromingen - met - bij ingrepen verder in het traject naar dijken die helemaal niet meer kunnen doorbreken, ook niet als ze tijdelijk overstromen.”

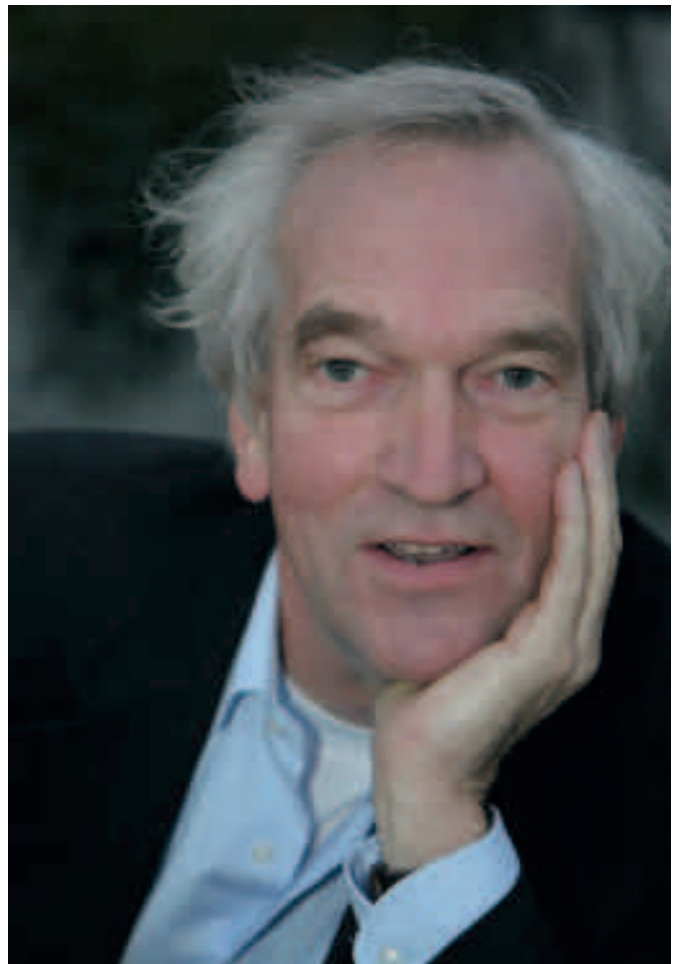
Overstappen dus van de traditionele ophoging van dijken naar verbreding. De ‘brede dijk’ of ‘klimaatdijk’, een concept dat Vellinga propageert, heeft vele voordelen. De wateroverlast is bij een overstroming veel kleiner dan bij de doorbraak van een hoge dijk. Bovendien kunnen op brede dijken functies als natuur, recreatie en woningbouw worden gecombineerd. “Technisch-wetenschappelijk gezien is een normstelling op basis van overstromingsrisico’s beter. Daarover zijn alle deskundigen het eens. Maar de overheid aarzelt omdat ze de bestuurlijke consequenties en daarmee de kostenverdeling tussen het Rijk en andere partijen niet kan overzien. Dat leidt tot koudwatervrees. Jammer, want je krijgt bij de nieuwe normstelling meer veiligheid per euro.”

Over dijken gesproken. Hoe kijkt Vellinga aan tegen de (versoberde) plannen voor de

Afsluitdijk, waarvoor diverse consortia ambitieuze voorstellen hadden ingediend? "Door de tekorten bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de bezuinigingen op de EHS-gelden (Ecologische Hoofd Structuur) worden de ingediende plannen sterk gestript." De Afsluitdijk als icoon voor de toekomst - met de aanleg van natuurgebieden en de opwekking van 'blauwe' energie (zoet-zoutgradiënten en/of een valmeer met waterkrachtcentrale) - is van de baan. "Er liggen nu twee varianten op tafel. Eentje met een betonnen stormschild van ruim twee meter hoog. In dit geval krijg je bovenop de Afsluitdijk een geluidswal zoals bij veel andere snelwegen. Doodzonde. Het alternatief is mooier en kosteneffectiever: een Afsluitdijk met een ronde kruin, waarbij de top wordt verzaaid met klei en basaltzuilen, met een grasmat erop. Het stormschild is niet alleen lelijk, het is ook een kwetsbare oplossing. Als de storm net iets zwaarder is dan waarop het schild is berekend, ontstaat schade die moeilijk is te repareren omdat elk element weer anders beschadigd raakt. Een dijk met een ronde kruin zal minder schade oplopen - er komt hooguit wat water overheen - en is makkelijker te repareren."

IJsselmeer

Om in de buurt van de Afsluitdijk te blijven. Hoe denkt Vellinga over het peilbeheer in het IJsselmeer, een strategisch zoetwaterreservoir? Een verhoging van het waterpeil met 1,5 meter, zoals de commissie-Veerman heeft voorgesteld, vindt hij te rigoureuus. "Dan lopen we te ver voor de muziek uit. Laten we eerst nadenken over een peilstijging van bijvoorbeeld 30 centimeter en over 50 jaar kijken welk inzicht dat oplevert." Een hoger waterpeil van het IJsselmeer om ook het verziltende West-Nederland in de toekomst te voorzien van zoetwater? "Dat is beslist niet nodig omdat daarvoor andere oplossingen mogelijk zijn, zoals de aanleg van lokale waterbuffers. Zelfs een ontzoutingsinstallatie is tegen die tijd waarschijnlijk goedkoper." Extra waterbufferingsystemen in West-Nederland zijn volgens Vellinga sowieso nodig

Pier Vellinga.

om de toenemende neerslagpieken op te vangen. "Die buffers kun je ook gebruiken om meer water vast te houden voor perioden van sterkere droogte." Welke bergingsmogelijkheden zijn er? "De aanleg van nieuwe plassen of meren, ondergrondse buffering in zandpakketten of meer open water - verbreding van watergangen en peilverhoging - in combinatie met vernatting van de natuur." Het enige argument dat dan overblijft voor de peilverhoging van het IJsselmeer is het belang van vrije afstroming van de IJssel. "Maar ook daarvoor zijn alternatieven. Bijvoorbeeld het verlengen van de rivier vanaf Kampen tot aan Kornwerd, of het bouwen van een fors gemaal in de Afsluitdijk."

Al met al staat Nederland voor complexe wateropgaven. Ook internationaal zijn de uitdagingen groot, zeker in dichtbevolkte delta's. Nederland heeft een goede reputatie

in waterzuivering, waterbouw en waterbeheer. Kansen voor meer waterexport? Vellinga wijst erop dat Nederland grote internationale spelers heeft: de baggerbedrijven, Fugro (bodemonderzoek), Norit (zuiveringstechnologie) en ingenieurbureaus als Arcadis, Royal Haskoning en DHV (consultancy). "Die laten zien dat we veel in huis hebben. Maar we kunnen met onze waterkennis meer de internationale markt op. Het Netherlands Water Partnership heeft daarbij een belangrijke rol. Kennisinstellingen zoals Deltares en Alterra hebben de Internationale Delta Alliantie opgericht om kennis te delen met delta's die voor dezelfde soort uitdagingen staan."

Topgebieden

Het nieuwe kabinet wil de export - ook van deltakennis - stimuleren. Er zijn negen economische topgebieden geselecteerd, waarvoor in totaal 1,5 miljard euro beschikbaar is. "Water is aangewezen als topgebied, maar ook voedsel en tuinbouw die een sterke relatie hebben met water. Het benoemen van topgebieden is één, nu moet het kabinet er ook handen en voeten aan geven en het economische en buitenlandse beleid op één lijn brengen. In de watersector moeten de partijen elkaar beter vinden. Maar het is niet zo makkelijk om van water, een publiek gefinancierd en privaat gemaakt product, mooie exportchocolade te maken."

Hernieuwbare energie en water

Op het snijvlak van hernieuwbare energie en hernieuwbaar water ("verregaande zuivering en hergebruik") ziet Vellinga veel mogelijkheden. Bijvoorbeeld de combinatie van waterzuivering en (groene) energieopwekking in rwzi's. Ook de toepassing van algen als grondstof voor biodiesel en kerosine is veelbelovend. Windenergie biedt eveneens kansen. "Er bestaan windturbines waarmee je water uit de lucht kunt winnen. In Spanje draaien enkele ontziltingsinstallaties op zonne-energie. De kosten van (duurzame) energie kunnen op termijn dusdanig dalen, dat we ons af kunnen vragen of we in de toekomst wel zo zuinig met zoetwater hoeven om te gaan."